

HOOGSTE TIJD VOOR SOCIALE RECHTVAARDIGHEID

manifest tegen armoede en sociale uitsluiting

2002

Strijd tegen armoede blijft nodig

De landelijke en lokale overheden hebben de afgelopen jaren veel initiatieven ontwikkeld op het terrein van de armoedebestrijding. Dat heeft positieve effecten gehad. De omvang van de armoede vertoont een neergaande tendens, maar het gaat niet vlug genoeg. Voor de honderdduizenden mensen die nog steeds met armoede geconfronteerd worden, zijn de problemen zelfs scherper geworden. Er is derhalve alle aanleiding om de komende jaren de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting niet alleen voort te zetten, maar zelfs uit te breiden. Op initiatief van de *Alliantie voor sociale rechtvaardigheid* doet een groot aantal maatschappelijke organisaties daartoe concrete voorstellen in dit manifest. Onderstaande organisaties ondertekenen dit manifest. Ze verbinden zich daarmee niet tot in detail aan alle actiepunten, maar ondertekenen verplicht hen binnen hun beleidsruimte concrete bijdragen te leveren aan de verwerkelijking van de voorgestelde maatregelen en taakstellingen.

Utrecht, 20 juni 2002

Raad van Kerken in Nederland
Federatie Nederlandse Vakbeweging
Christelijk Nationaal Vakverbond
Chronisch zieken- en Gehandicaptenraad
Humanistisch Verbond
Humanitas
Landelijk Steunpunt Vrouwen en de Bijstand
Landelijke Vereniging van Arbeidsongeschikten
Landelijk overleg cliëntenraden Sociale Zekerheid
Landelijke Vereniging van Thuislozen
Cliëntenbond in de GGZ
Federatie van Ouderverenigingen
Beweging ATD Vierde Wereld Nederland
Werkgroep Arme Kant van Nederland / EVA
Sjakuus, samenwerkingsverband voor sociale en economische rechtvaardigheid
Anti-armoedeproject *Aanpak*
Landelijk Project Armoede en Effecten op Kinderen
Stichting Leergeld Nederland
Stuurgroep Arme Kant van Groningen/Drenthe
Platform Uitkeringsgerechtigden Friesland (PUF)
Vereniging Cliëntenraden Sociale Zekerheid in de provincie Drenthe
Arme Kant van Overijssel
Arme Kant van Flevoland/EVA (AKF)
Gelderse Aanpak
De Arme Kant van de provincie Utrecht
Arme Kant van Noord-Holland/Provinciaal Overleg Vrouwen en de Bijstand
Provinciaal samenwerkingsverband Arme Kant van Zuid-Holland
Splinter, Platform voor bestrijding van armoede en sociale uitsluiting in Zeeland
Brabants Anti-Armoede Beraad (BAAB)
Stichting *de Pijler* – knooppunt van uitkeringsgerechtigdenorganisaties in Limburg
Platform Allochtone Vrouwen tegen Verarming Rotterdam
ROTAN – Rotterdams ArmoedeNetwerk

Komitee Amsterdam tegen Verarming

Werkgroep Landbouw & Armoede

Justitia et Pax

DISK – Dienst in de Industriële Samenleving vanwege de Kerken

Forum, Instituut voor multiculturele ontwikkeling

LOM-Samenwerkingsverbanden:

- Samenwerkingsverband Marokkanen en Tunesiërs (SMT)
- Landelijk Overleg Welzijn Molukkers (LOWM)
- Surinaams Inspraakorgaan (SIO)
- Stichting Vluchtelingen-Organisaties Nederland (VON)
- Overlegorgaan Caribische Nederlanders (OCAN)
- Inspraakorgaan Turken (IOT)
- Overlegorgaan Rijksoverheid Zuideuropese Gemeenschappen (LIZE)

Vrouwen Alliantie

Tiye International Platform of the National Organisations of black, migrant and refugee women

Het Leger des Heils

Het Nederlandse Rode Kruis

LOT – Landelijke Vereniging van Mantelzorgers

Breed Platform Verzekerden en Werk

Landelijk Centrum Opbouwwerk

European Anti Poverty Network/Nederland

Volwaardig burgerschap

Burgerschap is een taakstellend begrip met als centrale kern: het actief deelnemen aan het maatschappelijke leven. Mensen die permanent in onzekerheid verkeren over hun materiële bestaansvoorwaarden kunnen niet ten volle inhoud geven aan hun rechten en plichten als burger. Mensen die niet met respect worden behandeld, die met onverschilligheid of vooroordelen tegemoet worden getreden en aan wie sociale erkenning wordt onthouden, kunnen niet ten volle deelnemen aan de samenleving. Armoede en sociale uitsluiting moeten daarom worden opgeheven: iedereen moet ten volle burger kunnen zijn. Dat geldt voor alle mensen en alle leeftijdsgroepen, maar zeer zeker voor kinderen en jongeren die mee vorm en inhoud zullen geven aan de toekomst van de samenleving. Het is van belang dat ook kinderen uit gezinnen met een minimuminkomen een goede startpositie krijgen in hun leven met een opleiding die correspondeert met hun mogelijkheden. Voorkómen moet worden dat armoede van generatie op generatie wordt overgedragen.

Er is sprake van een maatschappelijke tijdgeest van individualisering. Veel mensen willen meer zeggenschap over hun eigen leven en over de manier waarop ze gebruik kunnen maken van voorzieningen. Dat plaatst mens en samenleving voor nieuwe uitdagingen en voor de opdracht te zoeken naar nieuwe evenwichten tussen het individuele en het sociale. Ook mensen met weinig inkomen kunnen hieraan bijdragen leveren. Dat wordt bemoeilijkt als er in de samenleving sprake is van maatschappelijke tweedeling, als er een geestelijk klimaat bestaat waarin armoede vooral gezien wordt als een individueel vraagstuk, als uitkeringsgerechtigden in contacten met (overheids)instanties, in de media en in hun eigen omgeving stelselmatig geconfronteerd worden met negatieve beeldvorming. Dan blijven veel mensen gevangen in een situatie van bevoogding en onderschikking. Dan ontberen mensen respect en worden ze aangetast in hun gevoel van eigenwaarde.

Hoewel armoede te maken kan hebben met persoonlijke kenmerken, plaatst het voortbestaan van omvangrijke armoede in een rijk land toch eerst en vooral vraagtekens bij de aard van onze samenleving. Hoe vergaren en verdelen we rijkdom in Nederland? Hoe hangen verrijking en verarming samen? Hoe organiseren we arbeid, zorg en zekerheid? Hoe vullen we burgerschap, participatie en medezeggenschap in? Welke kansen geeft het onderwijs aan onze kinderen? Hoe richten we de gezondheidszorg in? Hoe organiseren we de huisvesting? De regelingen die op al deze terreinen zijn gemaakt, het denken erover en het beleid dat dienaangaande wordt gevoerd, bepalen het karakter van onze samenleving. Het bestaan van armoede duidt op zwakke plekken in die regelingen, in dat denken en in dat beleid. De anti-armoedebeweging legt die zwakke plekken bloot en doet voorstellen om daar iets aan te doen. Dat is in het belang van arme mensen èn in het belang van de hele samenleving. Onze samenleving hoort zo te zijn dat armoede niet voorkomt en dat geen (groepen) mensen gedwongen worden tot een tweederangs burgerschap.

Actiepunten

- 1. Armoede wordt erkend als maatschappelijk vraagstuk. Processen van verarming en verrijking worden in relatie gebracht met de ethiek van het goede samenleven en de aanspraak die een ieder kan maken op volwaardig burgerschap.*
- 2. Overheden en maatschappelijke organisaties ruimen in hun beleidsvoorbereiding en -uitvoering een centrale plaats in voor de ervaringen en verhalen van mensen. Dit kan door organisaties en netwerken van minima meer faciliteiten te geven om participatie en belangenbehartiging te organiseren. De politiek moet daarbij naar mensen toe komen. Landelijk, provinciaal en lokaal*

moeten vormen van gestructureerd overleg (t.a.v. beleid) en klantenparticipatie (t.a.v. uitvoering) worden gerealiseerd en/of uitgebouwd.

- 3. Stigmatisering van uitkeringsgerechtigden wordt bestreden en de uitvoeringspraktijk wordt gekenmerkt door respectvolle bejegening van mensen. In diverse plaatsen organiseren gemeentelijke overheden trainingen om ambtenaren van sociale diensten bij te scholen in hun omgang met cliënten. Dit verdient navolging.*
- 4. Voor kinderen en jongeren uit arme huishoudens komen er extra materiële en immateriële mogelijkheden om een goede toekomst op te bouwen en om met zelfvertrouwen en eigenwaarde deel te nemen aan de samenleving.*

Arbeid

Nederland heeft in de afgelopen jaren een periode doorgemaakt van voorspoedige economische groei: het aantal betaalde banen is tussen 1995 en 2002 met 1,2 miljoen gestegen. Circa een derde hiervan was nodig om de toename van de beroepsbevolking (met name schoolverlaters) aan een baan te helpen. Bijna 30% van de banen is terechtgekomen bij personen zonder eigen bron van inkomen (met name herintredende vrouwen). Tenslotte is ongeveer 38% van de nieuwe banen naar uitkeringsgerechtigden gegaan. Deze positieve ontwikkeling kent echter ook negatieve kanten. Zo gaan mensen met een uitkering er vaak financieel op achteruit als ze betaald gaan werken. Het wegvallen van inkomensafhankelijke regelingen leidt dan tot de zogeheten armoedeval. In 1999 hadden 276.000 huishoudens hiermee te maken. Daarvoor moet een oplossing komen die betaald werken lonend maakt, maar geen negatieve gevolgen heeft voor het bestaand beleid van armoedebestrijding.

Het anti-armoedebeleid van de centrale overheid is vrijwel uitsluitend gericht op de uitstroom van uitkeringsgerechtigden naar betaalde arbeid. Uitstroom biedt uitkeringsgerechtigden pas een echt perspectief als het gaat om kwalitatief goed werk volgens CAO-voorwaarden. Veel gesubsidieerde en laaggeschoolde arbeid voldoet niet aan deze voorwaarden. Daardoor blijven veel mensen met dergelijke arbeid gevangen in een situatie van armoede. Betere arbeidsvoorwaarden en meer scholing kunnen hierin verbetering brengen. Iedereen heeft recht op goede startkwalificaties.

Daarnaast speelt de vraag hoe arbeid georganiseerd wordt. Er is een sterke economische druk om niet de kwaliteit van het werk voorop te zetten, maar prestatie en productiviteit. Er is sprake van toenemende werkdruk en een strijd om de besteding van de tijd; de kwaliteit van leven lijdt daaronder. In een humane samenleving moet de arbeid zo worden georganiseerd, dat vrijwel iedereen mee kan werken. Arbeid dient daarbij breder opgevat te worden dan 'betaalde arbeid'. Onze samenleving steunt naast betaalde arbeid minstens zo stevig op onbetaalde zorgarbeid en op andere vormen van maatschappelijke inzet. Er is te weinig waardering en respect voor de prestatie en productiviteit die geleverd worden met de inzet in onbetaalde arbeid: het runnen van een huishouden, het opvoeden van kinderen, een schoon huis, lekker eten op tafel, fris gewassen kleren in de kast, aandacht en verzorging bij ziekte. Het zijn stuk voor stuk prestaties met een hoog maatschappelijk belang. Toch blijven velen deze onbetaalde zorgtaken louter zien als een privé-zaak, terwijl dit werk een noodzakelijke voorwaarde is voor het reilen en zeilen van onze samenleving. Deze onderwaardering belemmert de erkenning van zorg als maatschappelijk noodzakelijke arbeid. Ook andere vormen van onbetaald werk, zoals vrijwilligerswerk in talrijke organisaties, worden niet voldoende gewaardeerd en de kosten die mensen ervoor moeten maken, worden lang niet altijd vergoed.

Een verbreding van het begrip arbeid is ook van belang voor die uitkeringsgerechtigden voor wie betaalde arbeid geen reëel perspectief is vanwege leeftijd, handicap of zorgverplichtingen. Velen van hen leveren een belangrijke bijdrage aan de samenleving door hun zorgarbeid of vrijwilligerswerk. Het huidige beleid ten aanzien van sociale activering kan beter aansluiten bij deze situatie, wanneer dit instrument veel duidelijker en openlijker wordt ingezet als ondersteuning voor maatschappelijke deelname buiten de sfeer van de betaalde arbeid.

Actiepunten

5. *Voor mensen die geen doorstromingsmogelijkheden hebben blijven vormen van gesubsidieerde arbeid behouden, maar de voorwaarden waaronder deze arbeid wordt verricht, worden verbeterd. In het belang van mensen die wel doorstromingsmogelijkheden hebben krijgen de*

collectieve sector en de non-profit sector via inzet van uitkeringsgelden en aanvullende middelen de verplichting om gesubsidieerde arbeid zo snel en zo veel mogelijk om te zetten in reguliere banen met alle daar bij horende normale arbeidsvoorwaarden.

- 6. De armoedeval wordt tegengegaan door bij inkomensverbetering de inkomensafhankelijke regelingen te verbinden aan een overzichtelijk systeem van belastingskortingen voor basisuitgaven aan gezondheidszorg, opvoeding, onderwijs en huisvesting.*
- 7. Alle betaald werkenden met een minimaal inkomen krijgen voor een substantieel deel van hun werktijd (b.v. gedurende één dag in de week) het recht om met behoud van loon scholing te volgen om hun arbeidskwalificaties te verbeteren. Tevens krijgen ze gerichte loopbaanbegeleiding om te kunnen doorgroeien naar een betere en beter betaalde baan.*
- 8. Er komt een wettelijk verbod (nationaal en Europees) op discriminatie bij werving en selectie van mensen met een functiebeperking en/of chronische aandoening.*
- 9. De sociale zekerheid van flexwerkers en kleine zelfstandigen wordt verbeterd. Het systeem van sociale zekerheid speelt flexibeler in op hun situatie (b.v. gedeeltelijke beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt, bedrijfsbeëindiging). Ook als mensen tijdelijk buiten het arbeidsproces staan (b.v. bij zorgarbeid), worden hun sociale zekerheid en pensioenopbouw geregeld.*
- 10. Ook deeltijders die minder verdienen dan 70% van het sociaal minimum krijgen een arbeidskorting naar rato.*
- 11. Onbetaalde zorgarbeid verdient in het overheidsbeleid een eigen en gerespecteerde plaats. Dit kan door faciliteiten te creëren voor mensen die onbetaalde (zorg)taken verrichten, door regelingen voor studiemogelijkheden, herintreding en inburgering ook op hen van toepassing te laten zijn en door bij het opleggen van de sollicitatieplicht rekening te houden met onbetaalde zorgtaken.*
- 12. Voor mantelzorgers komt er een tegemoetkoming als compensatie voor de extra kosten en voor de inkomensderving die ze hebben in verband met hun mantelzorg. Ook de regeling voor langdurig zorgverlof wordt verbeterd (het gaat b.v. niet alleen gelden bij palliatieve zorg, maar ook bij zorg voor chronisch zieken en gehandicapten).*
- 13. Sociale activering geeft mensen mogelijkheden in handen om mee te doen in de samenleving en sluit aan bij wat deze zelf al doen en bij hun kunde en interesses. Sociale activering is niet in de eerste plaats een arbeidsmarktinstrument.*
- 14. De mogelijkheden van het persoonsgebonden reïntegratiebudget worden uitgebreid.*

Inkomen

Armoede is meer dan een gebrek aan inkomen, maar zonder leefbaar inkomen kan armoede niet worden opgelost. Veel van de huidige armoede is ontstaan, omdat door maatregelen in het verleden het sociaal minimum te laag is geworden. Zeker als mensen langere tijd zijn aangewezen op zo'n minimum, ervaren ze grote problemen met rondkomen. Een rechtvaardig inkomensbeleid vraagt om het tegengaan van het steeds verder uit elkaar groeien van inkomens en vraagt ook om het optrekken van het sociaal minimum naar een niveau dat mensen in staat stelt als volwaardige burgers deel te nemen aan de samenleving. Naast voldoende middelen om te voorzien in de directe levensbehoeften, moeten ze toegang hebben tot en deel kunnen nemen aan onder andere het culturele leven, de nieuwe kennis- en communicatiemiddelen, sportorganisaties en ontspanningsvoorzieningen.

Door de voortdurende stijging van onder andere de vaste lasten merken veel mensen dat het sociaal minimum te laag is om rond te komen. Prijsverhogingen treffen mensen met de laagste inkomens relatief het hardst. Zij moeten daaraan procentueel een groter deel van hun inkomen besteden. Ook de verschuiving van directe naar indirecte belasting, zoals een hogere BTW, pakt negatief uit voor mensen met een minimuminkomen. Er ontstaat een negatieve spiraal van financiële problemen en schulden.

Verontrustend is dat er steeds meer 'werkende armen' komen. Dit zijn de mensen die betaalde arbeid hebben, maar die in een situatie van armoede blijven door hun lage inkomsten, de hoge kosten van hun levensonderhoud, de eigen bijdragen bij tal van onmisbare voorzieningen en het wegvallen van inkomensafhankelijke regelingen (de armoedeval). Ook steeds meer kleine zelfstandigen, waaronder veel agrariërs en middenstanders, verkeren in een situatie van (stille) armoede.

In het overleg van de Sociale Alliantie met de overheden is sprake van een patstelling op het terrein van het inkomensbeleid. Voor de groepen en organisaties die zich aaneengesloten hebben in de Sociale Alliantie is de situatie glashelder: de inkomens op het minimum zijn al jaren te laag. Voor het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid geldt een andere werkelijkheid: er is de laatste jaren al heel veel gedaan aan armoedebestrijding en de positie van de mensen met een minimuminkomen is verbeterd. Deze twee werkelijkheden drijven steeds verder uit elkaar. Er is een patstelling ontstaan tussen de geleefde werkelijkheid van (groepen) mensen aan de ene kant en de papieren werkelijkheid van macrocijfers aan de andere kant. De Sociale Alliantie blijft zich inzetten om deze twee werkelijkheden dichter bij elkaar te brengen. Politici en bestuurders moeten beter luisteren naar signalen uit de samenleving anders vervreemden zij van de werkelijkheid van mensen en dat ondergraaft het democratisch gehalte van de samenleving.

Naast de algemene inkomenssituatie van mensen met een minimuminkomen zijn er specifieke groepen die het extra moeilijk hebben om financieel de eindjes aan elkaar te knopen. Dat geldt onder meer voor mensen die langdurig op het sociaal minimum zijn aangewezen, voor chronisch zieken en gehandicapten, voor (oudere) allochtonen, voor alleenstaanden, voor ouderen zonder of met een klein aanvullend pensioen, voor (éénouder)gezinnen met kinderen. Voor deze groepen is aanvullend categoriaal maatwerk nodig.

In de afgelopen tien jaar hebben de gemeenten een grotere verantwoordelijkheid gekregen in de armoedebestrijding. Dat is positief en problematisch tegelijkertijd. De intensivering van het gemeentelijk inkomensbeleid heeft gezorgd voor een zekere verlichting van de financiële problemen van bepaalde groepen mensen met lage inkomens. Maar het heeft ook grote nadelen. Het eerste nadeel is dat het hebben van een uitkering voor een deel verschuift van recht naar gunst. Het

aanvullende inkomensbeleid dat gemeenten kunnen – niet moeten! – voeren, wordt steeds vaker opgevoerd als een vast onderdeel van de plicht die de overheid heeft om aan iedere burger een leefbaar minimuminkomen te garanderen. Het tweede nadeel is dat de decentralisatie van het rijk naar de gemeenten willekeurig tot gevolg heeft. Wat in de ene gemeente wel goed is geregeld, bestaat in de andere niet. Zo ontstaat rechtsongelijkheid voor mensen in verschillende gemeenten. Het derde nadeel is de omvang van het 'niet-gebruik', de onderbenutting van regelingen. De meeste regelingen moet men zelf aanvragen en lang niet iedereen is goed geïnformeerd over de aanwezige mogelijkheden. Ook bij intensieve voorlichting worden veel mensen – met name ouderen, mensen met een (verstandelijke) handicap, allochtonen, (functioneel) analfabeten – niet bereikt. Bovendien zijn de drempels om gebruik te maken van de regelingen hoog. De procedures zijn lang en er moeten maar al te vaak ingewikkelde formulieren worden ingevuld, waarbij de inbreuk op de privacy soms ingrijpend is.

Aandacht verdient ook het stijgende aantal huishoudens met risicovolle schulden. Daarvan is sprake als betrokkene meer dan drie betalingsachterstanden heeft (zoals huur, energie of de aflossing van een lening), een achterstand heeft die al tenminste een jaar duurt, een achterstand heeft van meer dan 9.000 euro, zelf geen oplossing kan vinden of hulp gezocht heeft bij een schuldhulpverleningsinstantie. Voorkómen moet worden dat dergelijke schulden ontstaan. En als ze ontstaan is vroegtijdig signaleren en aanpakken van dergelijke schulden geboden. Bedrijfsleven, overheden en hulpverleners moeten gezamenlijk bewerkstelligen dat burgers hun verantwoordelijkheid voor de eigen leefsituatie voldoende kunnen waarmaken. Mensen moeten gewezen worden op het risico dat ze lopen als ze schulden maken. Daarbij moet er ook oog zijn voor de rol van kredietgevers die niet altijd voldoende rekening houden met de aflossingscapaciteit van consumenten. Mensen die rond moeten komen van een sociaal minimum zijn soms gedwongen schulden te maken voor de aanschaf van noodzakelijke goederen. Het is fnuikend dat juist deze mensen de rente op dergelijke leningen niet meer kunnen aftrekken van de belasting. Hier is geen sprake van de aanschaf van luxe goederen, maar van lenen om noodzakelijke en onvermijdbare uitgaven te doen.

Actiepunten

15. *Om tenminste de koopkracht te handhaven blijft het sociaal minimum gekoppeld aan de algemene en incidentele loonontwikkeling. Om in het verleden opgelopen achterstanden te compenseren wordt het sociaal minimum elk jaar extra verhoogd.*
16. *Voor mensen die langdurig (3 jaar of meer) aangewezen zijn op een minimuminkomen wordt de zogenaamde 'lang-laag'-regeling als volgt aangepast:*
 - *de regeling geldt voor alle mensen met een inkomen tot 120% van het sociaal minimum;*
 - *het vage criterium van uitzicht hebben op betaalde arbeid vervalt.*
17. *Er komt een inkomensafhankelijke verhoging van de kinderbijslag.*
18. *Problemen van niet-gebruik, van verschuiving 'van recht naar gunst' en van hoge uitvoeringskosten worden voorkómen of tegengegaan door het voeren van categoriaal beleid en door ervoor te zorgen dat mensen zo veel mogelijk automatisch krijgen waar ze recht op hebben.*
19. *Het AOW-tekort wordt opgelost of verzacht door de termijn van de AOW-opbouw te verlagen van 50 naar 40 jaar.*
20. *Om op het gebied van het minimabeleid en voorzieningenbeleid de grote verschillen tussen de gemeenten te veranderen in een rechtvaardig gelijkwaardig beleid wil de Sociale Alliantie, in*

samenwerking met de VNG, richtlijnen opstellen waaraan een gemeentelijk armoedebeleid minimaal moet voldoen. Hiermee hebben de gemeenten een houvast bij het vaststellen van hun armoedebeleid.

Voorzieningen: gezondheidszorg, onderwijs en huisvesting

Armoedebestrijding vraagt naast het zorgen voor voldoende inkomen en arbeidsmogelijkheden om een rechtvaardige verdeling van bestaansvoorzieningen. Op de terreinen van gezondheid, onderwijs en huisvesting is er steeds vaker sprake van een tweedeling. Er is een groeiende kloof tussen mensen die het maatschappelijk voor de wind gaat en mensen die te maken hebben met een neerwaartse spiraal van ziekte en tegenslag. Een dergelijke tweedeling is in strijd met de politieke en maatschappelijke eisen van rechtvaardigheid.

Gezondheidszorg betaalbaar en toegankelijk voor iedereen

Recente onderzoeken wijzen uit dat mensen met een hoge opleiding en een hoog inkomen twaalf jaar minder ziek zijn en drie tot vijf jaar langer leven dan mensen met een minimuminkomen. Het is onrechtvaardig dat ziek of gezond zijn zo sterk afhangt van iemands sociaal-economische status (opleiding, inkomen, beroep). De relatie kan ook omgekeerd liggen: een slechte gezondheid of handicap kan leiden tot een lage economische status. Het bestrijden van sociaal-economische gezondheidsverschillen mag niet beperkt blijven tot het stimuleren van gezonder gedrag. Daarnaast gaat het eerst en vooral om het scheppen van betere leef-, woon- en werkomstandigheden. Ook hier geldt dat programma's ter bestrijding van sociaal-economische gezondheidsverschillen ontwikkeld moeten worden in nauwe samenspraak met mensen en groepen voor wie ze bedoeld zijn.

De vrees bestaat dat meer marktwerking in de gezondheidszorg de tweedeling zal verbreden en verdiepen. Ook de plannen rond de invoering van een algemene ziektekostenverzekering roepen onzekerheid en angst op bij mensen met een laag inkomen en een minder goede gezondheid. Er moeten rechtvaardige en sluitende afspraken worden gemaakt over de betaalbaarheid van premies, over de acceptatieplicht en over de omvang van het voorzieningenpakket.

Onderwijs betaalbaar en toegankelijk voor iedereen

Het opleidingsniveau van mensen is in onze kennismaatschappij in hoge mate bepalend voor hun sociale positie. Veel laaggeschoolde werknemers ontdekken hun gebrek aan kennis en vaardigheden pas als de schooljaren verleden tijd zijn. Veel ouders die moeten rondkomen van een minimuminkomen vinden een goede opleiding voor hun kinderen belangrijk en hebben er veel voor over. Het dreigende isolement van hun kinderen is reden om te bezuinigen op andere, ook noodzakelijke, uitgaven voor het gezin. Zeker als er meer kinderen naar het middelbaar onderwijs gaan, levert dat problemen op.

Het onderwijs beoogt jongeren een goede startkwalificatie voor de arbeidsmarkt te geven. Armoede draagt echter bij aan voortijdig schoolverlaten. Door snel aan het werk te gaan, denken jongeren de situatie thuis te kunnen verbeteren. Maar als ze zonder diploma van school gaan, is de kans groot dat ze zelf op hun beurt ook weer in armoede terechtkomen. Schoolkosten mogen geen belemmering vormen voor de schoolkeuze of voor de motivatie om een opleiding wel of niet af te maken. In een gezin met een bijstandsuitkering of een vergelijkbaar inkomen levert het inkomen van een kind nauwelijks enige verlichting op, omdat de inkomsten van thuiswonende kinderen worden opgeteld bij het gezinsinkomen.

Goede huisvesting beschikbaar en betaalbaar voor iedereen

De steun van de overheid aan huiseigenaren is vele malen groter dan de steun die gegeven wordt aan huurders, terwijl in deze laatste groep verreweg de meeste mensen zitten met de laagste inkomens. Huurders met een laag inkomen komen drie soorten problemen tegen. Ten eerste problemen die samenhangen met de woning zelf, namelijk de hoogte van de huur, de vaste lasten en de kwaliteit van de woning. Ten tweede problemen met de woonomgeving, met name minder leefruimte en voorzieningen, en meer onveiligheid en lawaai. Ten derde in een heel bijzondere vorm: als niet-wonen, dat wil zeggen als gebrek aan een zekere, zelfstandige en menswaardige vorm van

onderdak. Huurders met een minimuminkomen hebben vaak niet of nauwelijks keuzevrijheid om deze problemen te ontlopen of verandering te brengen in hun situatie. In het huisvestingsbeleid moet meer aandacht en ruimte komen voor goede en betaalbare sociale woningbouw.

Actiepunten

- 21. Het nieuwe ziektekostenstelsel kent een voor iedereen betaalbare premie. De lasten worden niet naar leeftijd of naar gezondheid, maar naar draagkracht verdeeld. Een breed pakket zonder eigen bijdragen en eigen risico's gaat uitsluiting en tweedeling tegen.*
- 22. Alle meerkosten die mensen hebben in verband met hun handicap of chronische ziekte moeten volledig worden vergoed. Geen eigen bijdragen voor noodzakelijke zorg, hulpmiddelen en voorzieningen.*
- 23. In het belang van kinderen uit huishoudens met lage inkomens worden maatregelen genomen die ertoe leiden dat schoolkosten geen belemmering vormen voor de schoolkeuze of voor de motivatie om een opleiding wel of niet af te maken.*
- 24. In het beleid rond 'een leven lang leren' dient de prioriteit te liggen bij het scheppen van nieuwe leermogelijkheden voor mensen met een slechte onderwijsstart. Mensen met een minimuminkomen krijgen een kostendekkende tegemoetkoming als zij hun onderwijsachterstand inhalen. Het voorkomen en opheffen van analfabetisme heeft hierbij grote prioriteit.*
- 25. De woonlasten voor mensen met een minimuminkomen worden gemaximeerd tot een acceptabel niveau, waarbij ter voorkoming van de armoedeval een glijdende schaal wordt toegepast. Tevens moet er meer keuzevrijheid (b.v. in woonvorm en woonomgeving) komen voor mensen met een laag inkomen.*
- 26. Mensen die het – om wat voor reden dan ook – niet redden in onze maatschappij mogen niet op straat terechtkomen en sociaal worden uitgesloten. Er moet meer gedaan worden om dat te voorkómen: meer preventie, meer hulp, een passende en menswaardige eigen plek, mogelijkheden voor een weg terug.*
- 27. Bij nieuwe beleidsmaatregelen wordt een rapportage gemaakt van de te verwachten gevolgen voor de mensen met de laagste inkomens.*

Taakstelling

In de jaren van welvaartsgroei is te weinig armoede weggewerkt. Nog steeds leven meer dan 1 miljoen mensen in Nederland in een situatie van armoede, waaronder 360.000 kinderen! Het opheffen van deze situatie is een uitdagende taakstelling die ieders inzet vergt:

- Volwaardig burgerschap voor iedereen
- Minima serieus nemen en hun belangenorganisaties ondersteunen
- Respectvolle bejegening van uitkeringsgerechtigden
- Betere toekomstkansen voor kinderen en jongeren uit arme huishoudens
- Gesubsidieerde arbeid omzetten in normale banen
- Armoedeval tegengaan via systeem van belastingkortingen
- Scholingsmogelijkheden om de positie op de arbeidsmarkt te verbeteren
- Bij werving van personeel geen discriminatie vanwege functiebeperking of aandoening
- Positieverbetering voor flexwerkers en kleine zelfstandigen
- Voor deeltijdwerkers een arbeidskorting naar rato
- Meer erkenning, ruimte en rechten voor het doen van onbetaalde (zorg)arbeid
- Extra kosten en inkomensderving bij mantelzorg compenseren
- Sociale activering niet alleen richten op betaalde arbeid
- Uitbreiding van de mogelijkheden van persoonsgebonden reïntegratiebudget
- Verhoging van het sociaal minimum
- Aanpassing van lang-laag-regeling om achteruitgang te voorkomen.
- Inkomensafhankelijke verhoging van de kinderbijslag
- Niet-gebruik effectief bestrijden en met adequaat beleid voorkómen
- Volledige AOW-opbouw in 40 jaar in plaats van in 50 jaar
- Normen stellen voor gemeentelijk minimabeleid
- Invoering van ziektekostenstelsel met breed pakket en betaalbare premie
- Alle meerkosten ten gevolge van handicap of chronische ziekte volledig vergoeden
- Minima beter tegemoet komen in te maken schoolkosten
- Bij levenslang leren prioriteit leggen bij mensen met een slechte onderwijsstart
- Een plafond stellen aan de woonlasten van mensen met een minimuminkomen.
- Meer hulp- en opvangmogelijkheden voor dak- en thuislozen
- Bij nieuwe beleidsmaatregelen minima-effect-rapportage opstellen
- Categorieaal maatwerk om in te spelen op de specifieke situatie van (groepen) mensen

Dit zijn de programmapunten uit het sociaal manifest. De Alliantie voor Sociale Rechtvaardigheid legt deze punten als samenvattende taakstelling voor aan de politiek, aan de samenleving, aan betrokkenen zelf en aan organisaties die zich inzetten voor de belangen van mensen met een minimuminkomen: van allen worden extra inspanningen gevraagd om deze actiepunten aan te pakken. De verwerkelijking ervan zal ertoe leiden dat over 4 jaar veel minder mensen in armoede leven.

Als netwerk van maatschappelijke organisaties van kerken, vakbeweging, humanisten, gehandicapten, (etnische) minderheden, vrouwen en uitkeringsgerechtigden vertegenwoordigen wij miljoenen mensen in Nederland.

Wij doen een beroep op u: praat niet eindeloos over plannen en voornemens, maar werk mee aan concrete verbeteringen.

Het is de hoogste tijd voor sociale rechtvaardigheid!

Meer dan een miljoen arme mensen in Nederland

In Nederland komt nog steeds armoede voor. De cijfers uit de Armoedemonitor van 2001 wijzen op een afname, maar deze afname is veel te gering, zeker tegen de achtergrond van de toename van de welvaart. Het niveau van armoede in een rijk land als Nederland blijft veel te hoog. Er zou eigenlijk geen armoede mogen zijn! In 1996 moest 11% van alle huishoudens rondkomen van een minimuminkomen, in 1999 was dat 9,7%. Dat betekent dus een lichte daling, maar het gaat nog steeds om 630.000 huishoudens. Dat zijn meer dan een miljoen mensen. En 235.000 van deze huishoudens moeten al vier jaar of langer rondkomen van het sociale minimum. Dat elk jaar opnieuw miljoenen moeten worden uitgegeven aan bijzondere bijstand en kwijtschelding van heffingen, onderstreept dat het armoedevraagstuk niet betrekking heeft op uitzonderingen, maar dat er sprake is van het structureel probleem van een te laag minimum.

Vrouwen zijn onevenredig hoog vertegenwoordigd in de lagere inkomensgroepen. Dat komt enerzijds omdat een groot percentage van de betaald werkende vrouwen niet economisch onafhankelijk is met alle gevolgen voor de opbouw van rechten in de sfeer van pensioen en sociale zekerheid. Anderzijds ligt een oorzaak van deze oververtegenwoordiging in het feit dat vrouwen veel zorgtaken verrichten die niet in de economische cijfers zichtbaar worden gemaakt en die ten onrechte niet meetellen als bijdragen aan de algemene welvaart van Nederland.

Heel schrijnend zijn de cijfers over kinderen en armoede. In 1990 leefden 307.000 kinderen en jongeren (tot 18 jaar) in huishoudens met een minimuminkomen; in 1998 was dat aantal opgelopen tot 354.000.

Naast kinderen en jongeren zijn er meer groepen die te maken hebben met armoede. Zonder te streven naar volledigheid volgt hier een korte beschrijving van een aantal van deze groepen. Daarbij is onder meer gebruik gemaakt van de *Armoedemonitor 2001*, uitgegeven door het Sociaal en Cultureel Planbureau. Onder mensen die leven van een minimuminkomen bestaat een grote verscheidenheid. Kennis van deze verschillen is belangrijk voor een effectief beleid op het gebied van armoedebestrijding. Categorieel maatwerk is het devies: maatregelen moeten inspelen op de specifieke situatie van (groepen) mensen.

(Im)migranten

De kans op armoede bij huishoudens van (im)migranten ligt veel hoger dan bij autochtone huishoudens. Terwijl 'slechts' 10 procent van alle autochtone huishoudens een laag inkomen heeft, lopen de armoedepercentages bij (im)migranten op van ruim 30 procent (bij Surinamers) tot maar liefst 43 procent (bij Marokkanen). Het armoedepercentage ligt bij (im)migrante huishoudens drie tot vier maal zo hoog als bij autochtone huishoudens. Ook is vaak sprake van langdurige armoede: van de niet-westerse (im)migrante huishoudens met een laag inkomen is meer dan de helft al langer dan vier jaar hierop aangewezen. Deze hoge armoedepercentages houden verband met de ongunstige arbeidsmarktpositie van (im)migranten: relatief hoge werkloosheid, veel arbeidsongeschiktheid, de geringe arbeidsmarktparticipatie van Turkse en Marokkaanse vrouwen, het hoge aandeel Surinaamse en Antilliaanse bijstandsmoeders. (Im)migranten hebben vaker dan autochtonen een korter arbeidsverleden in Nederland met navenante kortingen op pensioen of AOW. Verder hebben mensen van allochtone afkomst vaak extra kosten die verband houden met hun familie in het land van herkomst, bijvoorbeeld hoge telefoonkosten en reiskosten bij ziekte of overlijden.

Vluchtelingen, asielzoekers en illegalen

In Nederland zijn veel mensen aanwezig met onvoldoende verblijfsrecht, bijvoorbeeld vrouwen die te maken hebben met het afhankelijke verblijfsrecht, kinderen en volwassenen zonder verblijfsrecht en asielzoekers. Deze mensen hebben te maken met onvoldoende inkomen, isolement, onvoldoende activiteiten, psychosociale en medische problemen. Het is dringend nodig om op korte termijn in kaart te brengen welke maatregelen minimaal nodig zijn om inhumane situaties te voorkómen of op te heffen.

Chronisch zieken en gehandicapten

Mensen met een handicap en chronisch zieken hebben te maken met twee factoren die inwerken op hun financiële positie: minder inkomen en meer kosten. Naarmate de handicap ernstiger is of wanneer er sprake is van meer dan één handicap, neemt het nadelige effect van deze factoren toe. Onder chronisch zieken en mensen met een handicap is leven in armoede meer dan een marginaal verschijnsel: 43 % heeft een inkomen onder de lage inkomensgrens. Betaald werk is voor velen van hen niet weggelegd, niet alleen vanwege gezondheidsproblemen, maar ook vanwege discriminatie op de arbeidsmarkt en de eisen die in het arbeidsproces worden gesteld. Mensen met een handicap hebben bovendien vaak dingen nodig die niet algemeen gebruikelijk zijn en die extra kosten met zich meebrengen. Datgene wat algemeen gebruikelijk is, schiet voor deze mensen tekort. Om een paar voorbeelden te noemen: het openbaar vervoer is voor hen vaak niet toegankelijk, er zijn onvoldoende aanpasbaar gebouwde woningen. Daardoor is het voor mensen met een handicap veel lastiger aan het 'gewone leven' mee te doen. In Nederland is er sprake van een versnipperd en nog tekortschietend beleid om de meerkosten en de slechtere inkomenspositie van gehandicapten en chronisch zieken te compenseren.

Kinderen en jongeren

Eén op de tien kinderen in Nederland leeft op of rond de armoedegrens. Dat zijn er 360.000! Deze kinderen en jongeren hebben vaak te maken met problemen op verschillende terreinen: gezondheid, sociaal-emotionele ontwikkeling, onderwijs, toekomstkansen. Vanwege financiële problemen kiezen veel jongeren voor een vervolgopleiding die beneden hun niveau ligt. Het volledig kostendekkend maken van de tegemoetkoming studiekosten en het verbeteren van de studiefinanciering voor jongeren uit gezinnen met een minimuminkomen zouden deze drempel kunnen slechten. Overheden, scholen en andere organisaties moeten een gericht beleid voeren om kinderen en jongeren een fatsoenlijke toekomst te bieden en een reëel perspectief om uit de armoede te komen. Voorkómen moet worden dat armoede van generatie op generatie wordt overgedragen. Kinderen bij wie reeds sprake is van dergelijke generatielange armoede-overdracht hebben extra aandacht en hulp nodig. Deze moeten op respectvolle wijze worden gegeven en zodanig zijn dat ze ook door betrokkenen worden ervaren als daadwerkelijke en bij hen passende mogelijkheden om situaties van armoede, uitsluiting en stigmatisering te doorbreken. Naast achterstand in startkansen door belemmeringen op het terrein van onderwijs, worden veel jongeren uit gezinnen met een bijstandsuitkering al op jeugdige leeftijd geconfronteerd met een financiële zorgplicht voor hun ouders. Zo'n start in het leven is niet goed voor hun gevoel van eigenwaarde, hun recht op zelfstandigheid en hun loopbaanperspectief.

Armen van generatie op generatie

Het deel van de bevolking dat wordt aangeduid met 'intergenerationele armen' ofwel 'de armen van generatie op generatie', wordt geschat op 4 - 6%. Deze mensen hebben voortdurend te maken met een individualisering van hun problemen. Dit heeft tot gevolg, dat het hebben van hulpverlening een deel is geworden van de vicieuze cirkel van de armoede waarin deze mensen leven. Dit gaat zo ver,

dat zij vaak onterecht onder 'licht mentaal gehandicapten' worden gerekend, of dat hun kinderen het etiket 'ADHD' opgeplakt krijgen, zonder dat psychisch en medisch onderzoek is gedaan. Het is al lang aangetoond dat opgroeien in armoede negatieve gevolgen heeft voor het gedrag van kinderen. Armen van generatie op generatie krijgen onevenredig vaak te maken met specifieke vormen van hulpverlening, als uithuisplaatsing van kinderen, opvoedingsondersteuning waaraan sancties zijn verbonden, en ook met speciaal onderwijs. Dit helpt weinig, omdat niet of te weinig wordt onderkend dat de problemen voortkomen uit zeer langdurige armoede, die mede door de maatschappij werd en wordt veroorzaakt.

Alleenstaande ouders

Eenoudergezinnen worden het meest getroffen door armoede. In 1999 zat 47% van deze huishoudens onder de lage-inkomensgrens. Dat percentage is 3,5 maal zo hoog als het gemiddelde. In 2001 omvatte de groep alleenstaande ouders volgens het CBS meer dan 350.000 huishoudens. In 85% van deze huishoudens staat een vrouw aan het hoofd. Bijna de helft van de éénoudergezinnen moet zien rond te komen van een minimuminkomen. Dat betekent tevens dat 11% van de kinderen tot 18 jaar in armoede opgroeit. Meer dan andere inkomensgroepen worden alleenstaande ouders geconfronteerd met de onaantrekkelijke keuze tussen gebrek aan geld of gebrek aan tijd. Om uit een armoedesituatie te komen moeten zij een full-time baan nemen waardoor zij een dubbele belasting hebben door het combineren van een betaalde baan met het alleen runnen van een huishouden en het alleen opvoeden van kinderen.

Alleenstaanden

Alleenstaanden krijgen een lagere uitkering in vergelijking met gezinnen, maar tegelijkertijd hebben ze over het algemeen dezelfde vaste lasten. Bovendien komen zij niet in aanmerking voor die regelingen die zijn afgestemd op gezinnen. Van de huidige generatie ouderen leeft nog steeds een grote groep uitsluitend van de AOW-uitkering. Binnen deze groep is de positie van alleenstaande vrouwen ongunstiger dan die van mannen. Dit is onder meer toe te schrijven aan het feit dat deze vrouwen vaak een groot deel van hun werkzame leven hebben besteed aan hun gezin, waardoor ze geen kans hebben gehad een pensioen op te bouwen. Op dit moment leven ruim 200.000 oudere alleenstaande vrouwen op de grens van de armoede omdat hun inkomen bestaat uit alleen een AOW-uitkering, AOW met een zeer klein aanvullend pensioen of gedeeltelijke AOW met aanvullende bijstand. Dat laatste geldt onder meer voor hen die niet vanaf hun 15e jaar onafgebroken in Nederland hebben gewoond. Hierbij gaat het meestal om allochtone vrouwen. Armoede onder oudere vrouwen is geen voorbijgaand probleem. Ook bij de komende generaties oudere vrouwen is er nog steeds sprake van een slechte pensioenvoorziening. De heersende armoede onder alleenstaande ouders met een ABW-uitkering of vergelijkbare inkomensvoorziening zal leiden tot een slechte pensioenvoorziening en dus voortzetting of herhaling van de armoede onder deze groep. Voor het overgrote deel zijn dat ook weer vrouwen. Om armoede te voorkomen of op te heffen moet een beleid gevoerd worden dat afgestemd is op de feitelijke situatie van (oudere) vrouwen en dat recht doet aan de onbetaalde (zorg)arbeid die zij verrichten of verricht hebben.

Kleine zelfstandigen

Het armoederisico van zelfstandigen en freelancers is groot: bijna 16% van hen heeft een laag inkomen. Het risico is bijna viermaal zo hoog als dat van mensen in loondienst. Typerend voor de zelfstandige bedrijfsuitoefening is de afwisseling van perioden van lage en niet-lage inkomens. Ongeveer de helft van de zelfstandigen met een laag inkomen verkeerde het jaar daarvoor boven de armoedegrens. Eén op de zeven arme zelfstandigen had de laatste vier jaar aaneengesloten een laag inkomen, hetgeen overeenkomt met ruim 2% van alle zelfstandigen. Voor bepaalde groepen zelfstandigen is de kans op een laag inkomen groter: niet-westerse allochtonen, alleenstaanden en zelfstandigen met minderjarige kinderen. Ook land- en tuinbouwers en startende ondernemers

hebben een verhoogd risico op armoede (21 à 22%). Per jaar beëindigt circa 12% van de zelfstandigen het bedrijf.

Boeren

Een bijzondere risicogroep onder de zelfstandigen zijn de mensen met boerenbedrijven. Door de veranderingen in de agrarische sector is de situatie van verborgen armoede onder boerengezinnen het laatste decennium toegenomen. In de periode 1997-1999 bleef bijvoorbeeld van bijna de helft van de agrarische gezinnen het bedrijfsinkomen beneden het bestaansminimum. De agrarische gezinnen krijgen niet alleen te maken met verarming. Net als andere armen hebben ook zij te maken met voortdurende onzekerheid, sociale uitsluiting, fysieke en psychische belasting. Het gaat veelal om kleine of middelgrote bedrijven die niet voldoende rendement kunnen opleveren voor arbeid, grond en (geleend) kapitaal, zodat niet kan worden voldaan aan verplichtingen als kosten van sociale zekerheid en belastingen, reserveringen, afschrijvingen en herinvesteringen voor de toekomst en opvang van inflatie. Men gaat 'ontsparen', de overdracht aan een jonge opvolger stagneert en de pensioenvoorziening voor de oudere generatie komt in het gedrang.

Mensen met een psychische handicap

In Nederland wonen zo'n 72.000 mensen met een ernstige psychische handicap. Voor deze burgers is het moeilijk om een volwaardige plaats in de samenleving te krijgen. Armoede kan een bedreiging inhouden voor de geestelijke gezondheid van mensen. Daarnaast is het zo dat cliënten van de GGZ en (ex-)psychiatrische patiënten vaak vanwege hun handicap te maken krijgen met armoede en sociale uitsluiting. Zak- en kleedgeldregelingen voor mensen die in instellingen verblijven zijn bepaald niet genereus te noemen: al vele malen is door ervaringsdeskundigen duidelijk gemaakt dat mensen die in instellingen verblijven niet rond kunnen komen met het geld dat hen ter beschikking staat en dat ze moeten bezuinigen op de aanschaf van kleding, persoonlijke verzorging, reiskosten, vakantie, uitstapjes, lidmaatschappen van verenigingen en soms op eten en drinken. Ambulante patiënten zijn vaak afhankelijk van een uitkering en het perspectief om uit die situatie te komen is vaak niet zo groot. Veel mensen kampen met geldgebrek en schulden. De slechte financiële positie waarin veel mensen met een psychische handicap verkeren, belemmert hun reïntegratie en participatie in de samenleving.

Dak- en thuislozen

Zwervende daklozen zijn ook in ons land een vast onderdeel geworden in het straatbeeld van de grote stad. Het Leger des Heils heeft in 2001 22.217 dak- en thuislozen geholpen; bij 22% ging het om vrouwen. In 1996 waren dit er nog 7.803, waarvan 18% vrouw. Met de toename van het aantal vrouwen stijgt ook het aantal kinderen dat noodgedwongen in dak- en thuislozen opvangcentra verblijft: in 2001 betreft het 724 kinderen, in 1996 was dit aantal nog 228.

Onder de 22.217 dak- en thuislozen die in 2001 door het Leger des Heils werden geholpen, zijn 6.739 mensen die niet eerder een beroep op de hulp van het Leger des Heils deden. Het aantal nieuwe (!) dak- en thuislozen dat bij het Leger des Heils aanklopt om hulp beweegt zich de laatste drie jaar rond de 7.000 mensen per jaar. Opmerkelijk is dat het aandeel vrouwen onder de 'nieuwkomers' steeg van 24% in 1996 tot 30% in 2001. Onder de 'nieuwe' zwerfjongeren van 12 tot en met 22 jaar is het aandeel meisjes inmiddels opgelopen tot 40%.

Het Leger des Heils verricht met 90 opvangvoorzieningen verspreid over het gehele land ongeveer 25% van alle maatschappelijke opvang in Nederland. Gegeven de spreiding over Nederland, de aard van de verschillende voorzieningen en de schaalgrootte, geeft extrapolatie van de cijfers van het Leger des Heils een betrouwbaar, maar weinig aangenaam beeld van de landelijke situatie: het aantal dak- en thuislozen in Nederland steeg van ruim 23.000 in 1996 tot bijna 67.000 in 2001. Dit is bijna een verdrievoudiging.

De groep daklozen is zeer divers: zorgbehoefte ouderen; psychiatrische patiënten; verslaafden aan drugs, alcohol of gokken; jongeren; ex-gedetineerden; illegalen; uit de opvang gezette asielzoekers; uit huis gezette gezinnen met kinderen. Uit onderzoek van het Trimbos-instituut uit 2000 blijkt dat

het grootste deel van de daklozen werkloos is, er financieel slecht voor staat, een zwak sociaal netwerk heeft en een slechte lichamelijke conditie. Velen van hen hebben in lichte of ernstige mate psychische problemen. Een kwart tot eenderde heeft helemaal geen inkomsten; 20-30% is niet verzekerd. De helft tot tweederde van de daklozen ontvangt bijstand, maar moet vaak een deel van de uitkering afstaan in verband met achterstallige boetes of schulden. Leven op straat is niet goedkoop. Veel daklozen hebben te maken met pure armoede. De samenleving mag niet accepteren dat mensen die het – om wat voor reden dan ook – niet redden in onze maatschappij, op straat terecht komen en uitgespuugd worden. Er moet in ons rijke land veel meer gedaan worden om dat te voorkómen: meer preventie, meer hulp, een passende en menswaardige eigen plek, mogelijkheden voor een weg terug.

Uitkeringsontvangers

Het armoederisico is bijzonder hoog voor huishoudens met een bijstands- of werkloosheidsuitkering. Tweederde van hen had in 1999 een laag inkomen. De armoede onder deze groep is daarmee vijfmaal zo hoog als gemiddeld. In vergelijking met 1981 is hun positie sterk verslechterd. Huishoudens met een arbeidsongeschiktheidsuitkering hebben twee keer zo vaak een laag inkomen als gemiddeld. Ook hun positie is verslechterd in vergelijking met 1981.

De Alliantie voor Sociale Rechtvaardigheid

Eind 2000 besluiten de anti-armoedebeweging en haar bondgenoten hun krachten te bundelen. Dat gebeurt in de *Alliantie voor Sociale Rechtvaardigheid*, korthedshalve ook wel aangeduid als de *Sociale Alliantie*. Het gezamenlijk kader is verwoord in het manifest *Het Sociaal Offensief* (2000) en in dit manifest *Hoogste tijd voor sociale rechtvaardigheid* (2002).

In 2001 is gestart met een halfjaarlijks overleg tussen enerzijds het kabinet, VNG (gemeenten) en IPO (provincies) en anderzijds de Sociale Alliantie. De inzet van dit overleg is: het maken van concrete werkafspraken en het aangaan van wederzijdse inspanningsverplichtingen.

De Sociale Alliantie is een thematisch netwerk: er wordt in een open en flexibele structuur samengewerkt op basis van gezamenlijk geformuleerde centrale thema's. Vertrekpunt zijn de eigen activiteiten die de afzonderlijke organisaties ontwikkelen ten aanzien van de brede maatschappelijke problematiek van verarming en verrijking. De meerwaarde van de Sociale Alliantie is dat ze deze afzonderlijke activiteiten thematisch met elkaar verbindt.

In de *Alliantie voor sociale rechtvaardigheid* participeren de volgende organisaties: CNV, Postbus 2475, 3500 CL Utrecht, tel. 030 2913911; FNV, Postbus 8456, 1005 AL Amsterdam, tel. 020 5816300; Humanistisch Verbond, Postbus 75490, 1070 AL Amsterdam, tel. 020 5219000; Humanitas, Postbus 71, 1000 AB Amsterdam, tel. 020 5231100; Raad van Kerken in Nederland, Kon. Wilhelminalaan 5, 3818 HN Amersfoort, tel. 033 4633844; Sjakuus, Plompstorengracht 19, 3512 CB Utrecht, tel. 030 2314819; Chronisch zieken en Gehandicaptenraad, Postbus 169, 3500 AD Utrecht, tel. 030 2916600; Forum, Postbus, 201, 3500 AE Utrecht, tel. 030 2974321; Provinciale en lokale groepen die vorm en inhoud geven aan het anti-armoedeproject *Aanpak*, Plompstorengracht 19, 3512 CB Utrecht, tel 030 2314819. Voor meer informatie zie www.socialealliantie.nl